
Гейміфікація та диференціація – дієві важелі компенсації освітніх утрат у початковій школі

Лілія КОБЗЄВА,

учитель початкових класів комунального закладу
«Харківська гімназія № 148 Харківської міської ради»,
спеціаліст вищої категорії, старший учитель;
Liliya221070@gmail.com

Наталія СКЛЯРЕНКО,

учитель початкових класів комунального закладу
«Харківська гімназія № 148 Харківської міської ради»,
спеціаліст вищої категорії
Sklyarnat115@gmail.com

У статті розглянуто освітні втрати в сучасній початковій освіті України, що виникли внаслідок повномасштабної війни, і шляхи їх подолання в контексті Концепції Нової української школи (НУШ) та Державного стандарту початкової освіти. Автори наголошують на важливості ігрових методик як природного способу пізнання світу й засобу формування компетентного, творчого учня. Детально описано етапи роботи з компенсації освітніх утрат: від якісної діагностики рівня успішності за допомогою діагностичних робіт Інституту педагогіки НАПН України до планування та практичного етапу компенсації. Особливу увагу приділено застосуванню гейміфікації, проєктної діяльності та мобільного навчання як ефективних стратегій подолання прогалин у знаннях. Наведено приклади використання онлайн-ресурсів та інструментів (Zoom, ВШО «Вивчаю – не чекаю», Wordwall, Padlet тощо) для організації диференційованого навчання, самостійної роботи та створення позитивного психоемоційного середовища. Підкреслена роль батьків як ключових партнерів в освітньому процесі та важливість постійного зворотного зв'язку. Стаття демонструє, як інтеграція інноваційних підходів і цифрових технологій може сприяти підвищенню мотивації учнів, подоланню освітніх втрат і гармонійному розвитку особистості в умовах воєнного часу.

Ключові слова: *Нова українська школа (НУШ), освітні втрати, діагностика, компенсація навчальних втрат, гейміфікація, проєктна діяльність, диференційоване навчання, мобільне навчання, онлайн-навчання, психоемоційний стан, батьківський клуб.*

Сучасна початкова освіта України значно змінилася з упровадженням Концепції Нової української школи (НУШ) та Державного стандарту початкової освіти. Ці документи визначають нові підходи до навчання та виховання дітей молодшого шкільного віку, серед яких ключову роль відіграє гра як природний спосіб пізнання світу. Нова українська школа ґрунтується на особистісно орієнтованому підході до навчання. Основною метою є формування компетентного, творчого й щасливого учня, який здатний до критичного мислення та саморозвитку. НУШ пропонує активне залучення дітей до освітнього процесу й використання ігрових методик як основного засобу навчання в початковій школі.

Четвертий рік триває повномасштабна війна російського агресора проти України. Окрім болісних утрат, які ми бачимо й відчуваємо просто зараз, ця війна несе із собою втрати відтерміновані, і тому менш помітні сьогодні. Серед них освітні втрати, яких зазнали українські діти. Ці втрати можуть мати серйозний вплив як на майбутню долю самих дітей, так і на подальший розвиток країни в цілому. Проживання в зоні активних бойових дій, повітряні тривоги, нестабільні умови навчання, обмеженість способів організації навчально-пізнавальної діяльності, зміна місця проживання навіть у межах країни, нестабільний

психоемоційний стан учнів, довготривалий дистанційний формат навчання призводять до зниження мотивації та прогалин у навчанні. Під освітніми втратами, зазвичай, розуміють недосягнення окремих результатів через обмеження доступу до навчання порівняно зі стандартами освіти й очікуваними результатами навчальних здобутків. Їхнє подолання має стати одним із пріоритетів української системи освіти.

Перш ніж упроваджувати той чи інший захід, обов'язково потрібно здійснити якісну діагностику рівня успішності здобувачів освіти, адже неможливо вирішити проблему, не розуміючи її глибини й складності. І лише після цього, спираючись на об'єктивні дані, варто забезпечити розроблення комплексної програми подолання навчальних утрат, яка буде враховувати специфіку навчання на прифронтових територіях, умови дистанційного навчання, окреслюватиме механізми координації зусиль і технології корегування процесів із надолуження навчальних прогалин. Для якісної діагностики підібрано діагностичний інструментарій. Було використано діагностичні роботи, розміщені в методичних рекомендаціях «Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів» Інституту педагогіки НАПН України ім. О. Я. Савченко, де розміщені діагностичні роботи з кожної навчальної галузі. Радимо надавати не велику за обсягом роботу, а поступово вводити самостійне виконання здобувачами освіти окремих завдань на уроці, щоб з'ясувати рівень сформованості певної компетентності. Це може зайняти більше часу, але виявить більш об'єктивну картину, і допоможе уникнути стресу в дітей. Після перевірки робіт надано зворотний зв'язок і узагальнено результати щодо успішності виконання діагностичних робіт, утворено групи учнів зі схожими навчальними втратами. Наступний крок – планування роботи щодо компенсації навчальних втрат. На цьому етапі було переглянуто й адаптовано календарні плани з навчальних предметів, розроблено додатковий контент із ключових навчальних тем, акцентований на матеріалі, що потребує надолуження, обрано стратегії компенсації навчальних утрат.

Далі було розпочато практичний етап компенсації навчальних прогалин з опорою на обрані стратегії: надання додаткових завдань для самостійного опрацювання, адаптація календарно-тематичного планування з навчальних предметів (ущільнення, перерозподіл навчального часу для додаткового вивчення незасвоєних тем), застосування технології диференційованого навчання, створення різнорівневних груп учнів у класі. Зрозуміло, що поступово потрібно привчати здобувачів освіти до самостійного опрацювання матеріалу. Визначено теми, які разом з учнями потрібно повторно опрацювати. Наприклад, п'ять тем за попередній навчальний рік. Для трьох тем виділено час у календарному плануванні. А для двох підготовлено детально продумані матеріали для опрацювання учнями самостійно. Указано, де теоретичний матеріал можна знайти, підібрано коротке відео з поясненням цього матеріалу. Для практичного застосування самостійно отриманих знань було використано чудовий застосунок ВШО «Вивчаю – не чекаю» <https://lms.e-school.net.ua/primary>, з яким навчатися весело і цікаво. Для організації самостійної роботи здобувачів освіти, що знаходяться за кордоном, з надолуження прогалин із читання та розвитку мовлення використано електронні художні книжки, казки та вірші, розміщені на сайті *Читанка*. Для продуктивної роботи в цьому напрямі змінено формат уроків, застосовано інструменти, що допомагають

учителю оптимізувати матеріал, а учням легше його засвоїти. У цьому питанні на допомогу прийшли сучасні цифрові можливості в освіті.

- **Гейміфікація** – сприяє активній участі та співпраці, підвищує мотивацію, покращує утримання уваги здобувачів освіти, формує практичні вміння та навички роботи в групах із закріплення навчального матеріалу.
- **Проектна діяльність** – диференціація навчання враховує потреби кожного учня.
- **Мобільне навчання** – мобільні додатки, зручні платформи забезпечують гнучкість і мобільність навчання.

Гейміфікація – це використання ігрових елементів як системи мотивування учнів до освітнього процесу, у якій закладені певні мета, завдання та результати. *Принципи гейміфікації*: кожен учень є учасником; завдання мають бути доступні; навчання – це практика, щось потрібно довести в ігровій формі; миттєвий зворотний зв'язок; усе – гра, грають і вдосконалюють свої навички; помилки – це найкращий спосіб навчитися. Здобувачам освіти дуже цікава форма гри *вебквести*. Для організації цього виду роботи було використано такі ресурси: https://vseosvita.ua/webquest?s=%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B8%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%20%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81&type=&cat=&is_pay=&page=&class=&title_only=&=.

З метою повторення та закріплення навчального матеріалу, наприклад, частини мови, використано вебквести: <https://vseosvita.ua/webquest/start/s/18937/439470-5de90206>, ігрові онлайн тренажери, наприклад, із закріплення таблиці множення: <https://novatika.org/uk/tablyczya-mnozhennya/zakriplennya-tablyczy/onlajn-trenazher-tabliczya-mnozhennya/>, онлайн вікторини для надолуження освітніх прогалин із математики, української мови та читання: <https://wordwall.net/uk-ua/community/2-%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81>.

Для подолання освітніх утрат адаптовано онлайн інструменти з метою надання якісних освітніх послуг. Доцільно використано проектну діяльність для диференційованого підходу до навчання з урахуванням потреб кожного учня. Для цього на освітній платформі Zoom, яка використовується для організації навчального процесу, відкрито сесійні зали. Їх створено для організації парної та групової роботи. Розподіляти здобувачів освіти по залах краще вручну, щоб у кожній групі були учні, які мають прогалини із запропонованої теми, та учні, які їх не мають. Можна розподілити роль кожного учня в групі. Наприклад, учні, які не мають прогалин у темі, відіграють роль експертів. Далі було описано завдання, кроки та правила взаємодії між учнями. Актуальною була робота в сесійних залах зі створення проєктів. Експерти отримали посилання на завдання та розійшлися по залах для групового виконання. Після повернення до спільної конференції презентували результати роботи. Учитель може заходити до кожної зали, аналізувати роботу кожного учасника в групі, допомагати за потреби. До прикладу – групова робота над проєктом: «У чому потреба в людині оперувати трицифровими числами? Мій бюджет» <https://docs.google.com/presentation/d/1BHPJRXRv4A3TX3J06zoVyV2NDWRBpgPM/edit?usp=sharing&oid=103561099119297840989&rtpof=true&sd=true>. Також у сесійних залах організована робота учнів зі схожими навчальними втратами, з наданням кожній групі посилання на завдання з опорною схемою:

https://drive.google.com/file/d/1oruBoZ5uvMLpakTFXEdKXUqvOQ1wRAPb/view?usp=drive_link . Під час організації індивідуальної роботи на уроках використано дошку повідомлень у Zoom. Вона має багато сторінок, на яких учні можуть виконувати різнорівневі завдання.

Оскільки освітній процес на прифронтових територіях відбувається в онлайн-форматі, приділено увагу безпеці дітей в інтернеті. Для актуалізації знань із цієї теми використано онлайн-квести: https://beinternetawesome.withgoogle.com/uk_ua/interland.

Не слід забувати про психоемоційні втрати, які впливають на освітній процес. На кожному навчальному занятті створено позитивне навчальне середовище, використано хвилинки релаксації для психологічного розвантаження, наприклад, геоборд – пісочна анімація <https://thisissand.com/> на сайті <https://padlet.com/marinakisel3177/padlet-n1jiz4rjig7n41hc>, наведено прийоми управління емоціями. Доцільною була додаткова підтримка спеціалістів із цього питання, наприклад, шкільного психолога. Організовано та проведено психологічний кольоровий тиждень, що сприяє психологічному розвантаженню здобувачів освіти й позитивно впливає на освітній процес: <https://uk.padlet.com/lika822008/padlet-tply432yvvfbxiby> <https://uk.padlet.com/lika822008/padlet-6g2mnlhqgtsfhj1>.

Необхідно пам'ятати, що батьки є ключовими партнерами в подоланні освітніх утрат, сприяти взаємодії між ними та дітьми. Налагоджено постійний зворотний зв'язок, активна комунікація між учителями та батьками. Організовано регулярні онлайн зустрічі з батьками в режимі батьківського клубу, які націлені на розв'язання питань щодо забезпечення ефективної методичної допомоги.

Спостерігаючи за динамікою роботи з подолання освітніх утрат, варто запропонувати здобувачам освіти діагностичну роботу, аналогічну до тієї, що була на вході. Так можна оцінити ефективність цього напрямку роботи, проаналізувати динаміку результатів. Щоб зробити навчання більш інтенсивним, запропоновано учням поза уроками навчатися самостійно у формі гри на онлайн-платформах. Наприклад, ВШО «Вивчаю – не чекаю».

Така позаурочна взаємодія позитивно впливає на мотивацію здобувачів освіти до навчання та подолання освітніх утрат.

Концепція НУШ та Державний стандарт початкової освіти підкреслюють важливість дитячої гри як ключового елемента навчального процесу. Використання ігрових технологій сприяє гармонійному розвитку особистості, допомагає формувати необхідні життєві компетентності та робить навчання цікавим і ефективним. Учителю початкової школи доцільно використовувати гру не тільки як засіб навчання, але й важливий інструмент для підтримки психологічного комфорту здобувачів освіти.

Можемо підсумувати, що застосування гейміфікації та диференціації в навчальному процесі дає змогу компенсувати освітні втрати, сприяти розвитку ключових компетентностей та формувати позитивне ставлення до навчання. Це робить початкову освіту доступною, ефективною, такою, що відповідає потребам сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Бичко Ганна (2023). Навчальні втрати: причини, наслідки й шляхи подолання. Освіта.UA: Український центр оцінювання якості освіти. <https://osvita.ua/school/88921/>

2. Онопрієнко О. В. (2023). Діагностика та механізм подолання втрат у навчанні молодших школярів. Методичні рекомендації. Київ: Інститут педагогіки НАПН України. <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/Diagnostyka-ta-mekhanizmy-podolannia-vtrat-u-navchanni-3.pdf>

3. Державна служба якості освіти України (SURGe) (2023). Навчальні втрати в умовах війни: як учителю їх діагностувати та компенсувати.

Вебінар «Гейміфікація в освіті. Ігрові рішення як засіб розвитку учасників освітнього процесу» https://www.youtube.com/watch?v=-XEWq-pAw-0&ab_channel=%D0%92%D1%81%D0%B5%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0

4. Державний стандарт початкової освіти. URL:

<https://man.osv.org.ua/derzhavni-standarti-14-17-43-22-12-2023/>

5. Концепція Нової української школи. URL:

<https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Новий досвід організації навчання в 1-4 класах

Наталія ЧЕКАНОВА,

учитель початкових класів, вища категорія,
комунальний заклад «Харківська гімназія № 35
Харківської міської ради»

У статті висвітлено новий педагогічний досвід організації навчального процесу в 1-4 класах в умовах воєнного стану, коли учні позбавлені можливості навчатися офлайн. Авторка ділиться ефективними практиками, спрямованими на підтримку навчальної мотивації молодших школярів під час дистанційного навчання, зокрема застосовує робочі аркуші з інноваційними вправами, інтерактивні презентації до тематичних днів, онлайн-математичні тренажери, вправи на платформі «Wordwall», а також аудіоказки, що сприяють розвитку уяви та креативного мислення. Запропоновані методи доводять, що за умови системного використання інтерактивних засобів навчання онлайн-уроки можуть стати емоційно привабливими й ефективними для учнів початкової школи.

Ключові слова: навчальна мотивація, ефективні практики, робочі аркуші, онлайн-математичні тренажери, читацькі навички, аудіоказки, інтерактивні вправи «Wordwall».

В умовах воєнного стану діти не мають можливості відвідувати школу, спілкуватися та навчатися офлайн. Учні втратили цікавість до навчання. Чи реально взагалі мотивувати учнів навчатися онлайн? Так! Насправді, навчання може стати чудовим часом: цікавим і захопливим, сповненим позитивних емоцій. Тому під час уроків важливо застосовувати різні цікаві інтерактивні завдання. Якщо це робити постійно, то діти до цього звикають і очікують нового уроку.

У своїй роботі я використовую:

обочі аркуші з цікавими та інноваційними вправами, які можуть значно підвищити мотивацію учнів до виконання завдань (Додаток 1);
презентації до тематичних днів, завдяки яким учні усвідомлюють, що читання є складовою нашого розвитку, тому розвивають читацькі навички та формулюють власні уподобання у світі дитячої літератури (Презентації опубліковані на порталі «На Урок») (Додаток 2);
математичні тренажери, які допомагають у надолуженні освітніх утрат, розвивають усні навички додавання та віднімання, множення та ділення. (Математичні тренажери опубліковані на порталі «На Урок») (Додаток 3);